

8. Penalosa F. Introduction to the sociology of language. – Rowley, Mass: Newbury House Publishers, Inc, 1981.
9. Δεληγιάνη – Κουϊμτζή Β. Τα στερεότυπα για τους ρόλους των δυο φύλων στα εγχειρίδια του δημοτικού σχολείου «Н γλώσσα μου». – Α.: Φιλολόγος, 1987. – Σ. 229–248.
10. Виноградов В.В. Русский язык. – М.: Учпедгиз, 1947.
11. Одинцов В.В. Лингвистические парадоксы. – М.: Просвещение, 1988. – 172 с.
12. Τριανταφυλλίδης Μ. Νεοελληνική γραμματική. – Θεσσαλονίκη, 1993. – Σ. 215–222
13. Τάκης Νατσούλης. Λέξεις και φράσεις παροιμιώδεις. – Αθήνα: ΣΜΥΡΝΙΟΤΑΚΗΣ, 1983. – 669 σ.
14. А.Д. Вейсман. Греческо-русский словарь. Репринт V издания 1899 г. – М., Греко-латинский кабинет Ю.А. Шичалина, 1991. – 1370 с.
15. И.Х. Хориков, М.Г. Малев. Новогреческо-русский словарь / Под редакцией П. Пердикиса и Т. Пападопулоса. – М.: Русский язык, 1980. – 856 с.
16. Ν.Π. Αντριώτης. Ετυμολογικό λεξικό της κοινής νεοελληνικής. Τρίτη έκδοση με διορθώσεις και προσθήκες του συγγραφέα – Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Ινστιτούτο νεοελληνικών σπουδών (Ίδρυμά Μ. Τριανταφυλλίδη), 1992.
17. Μείζον ελληνικό λεξικό. Ορθογραφικό, Ερμηνευτικό, Ετυμολογικό, Συνωνύμων, Αντιθέτων, Αρκτικολέξεων, Κυρίων ονομάτων. Δεύτερη έκδοση. Τεγόπουλος - Φυτράκης, Διεύθυνση σύνταξης Μαρία Μαντάλα.– Αθήνα: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΡΜΟΝΙΑ Α.Ε., 1997. – 1494 σ.
18. Εμμανουήλ Κριάρα. Νεο ελληνικό λεξικό της σύγχρονης δημοτικής γλώσσας. Γραπτής και προφορικής, Ορθογραφικό, Ερμηνευτικό, Ετυμολογικό, Συνωνύμων, Αντιθέτων, Κυρίων ονομάτων.– ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ Α.Ε., 1995. – 1587 σ.
19. Α. Γεωργοπαλαδάκου. Μονοτονικό ορθογραφικό λεξικό της νεοελληνικής γλώσσας. – Θεσσαλονίκη: Δ' έκδοση. ΜΑΛΛΙΑΡΗΣ – ΠΕΔΕΙΑ Α.Ε, 1993. – 657 σ.
20. Γεώργιος Παπαγεωργίου. Ορθογραφικό και ερμηνευτικό λεξικό της δημοτικής, μονοτονικό. – Α.: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΙΑΝΝΗ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ, 1995.
21. Γεώργιος Μπαμπινιώτη. Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας. Με σχόλια για τη σωστή χρήση των λέξεων. Ερμηνευτικό, Ετυμολογικό, Ορθογράφικό, Συνωνύμων – Αντιθέτων, Κυρίων ονομάτων, Επιστημονικών όρων, Ακρωνυμίων. – Αθήνα: Β' έκδοση. ΚΕΝΤΡΟ ΛΕΞΙΚΟΛΟΓΙΑΣ, 2002.

Храбскова Д.М.

ΜΟΒΑ ЯΚ ЧИΝΝΙΚ ΒΙΝΙΚΝΗΝΝΙΑ Ι ΦΟΡΜΑ ΡΕΑΛΙΖΑЦΙЀ ΚΥΛΤΟΥΡΙ ΤΑ ΕΤΝΙЧНОГО САΜΟΒΙΖΝΑЧЕНΝΙΑ НАΡΟДУ

Βудь-яка мова становить надбання даного колективу, а отже є явищем суспільно-історичним. Ж.Перо розглядає її як „певний тип соціального інституту, систему довільних знаків, існування котрої має сенс лише за умови спільної згоди та колективного використання” [13, с. 116]. Неогумбольдтианство трактує мову як історичну спадщину колективу, що передусім становленню матеріальної культури і далі продовжує взаємодіяти з нею; як умову розвитку людської культури в загальному розумінні. Ствердження того, що мова і культура взаємопов'язані, вважається безперечним, навіть за обставин, коли, наприклад, Е.Сепір не визнає справжньої причинної залежності між культурою і мовою. Культуру він трактує як те, що суспільство робить і думає; мову – те, як думають. „Важко визначити, – підкреслює американський етнологіст, - яких особливих причинних залежностей між відібраним інвентарем досвіду (культура як ціннісний вибір суспільства) і тим особливим прийомом, за допомогою якого суспільство виражає різний свій досвід, можна очікувати”⁷ [6, сс 171]. Не викликає сумнівів лише те, що культура відбиває план змісту знакової системи мови. Проте мова і культура – компоненти, за відсутності яких неможливе формування складної семіотичної системи асоціативно-ієрархічного багаторівневого типу [5, с. 5], тобто етносу. Під етносом розумітиметься єдність ідіомів „плем'я – народність – нація”, а отже „історично складена на певній території стійка сукупність людей, які володіють спільною (але ж не обов'язково єдиною) мовою, деякими спільними відносно стабільними особливостями культури і психіки, а також спільною самосвідомістю зафіксованою в етнімі” [3, с. 392].

Культура являє собою сукупність виробничих, суспільних і духовних досягнень людей. Однак спільні досягнення можливі лише за наявності спільної мови. Тому, в деяких контекстах, терміни „культура” – „мова” – „етнос” виступають як синоніми: давньогрецька культура, шумерська культура; нашестя дванадесяти мов (про армію Наполеона I) [7, с. 902]. Цікавий приклад впливу фонетичних навичок на процес ототожнення мовців за етнічною ознакою наводить Р.Белл в своїй „Соціолінгвістиці”, нагадуючи про трагічні події біблійських часів і звертаючи читачів до Книги Суддів (розділ 12): „И засАдѣ Галаада прохды у Йордана Єфремовы и бысть егда рѣша уцѣлѣвши ѿ Єфрема: преидемѣ: и рекоша имѣ мѣжи Галаадстїи: еда ли ѿ Єфрема вы; и рѣша: нѣмы. И рѣша имѣ: рцѣте, класѣ⁸, и не управиша рецьи такѡ: и имаху ичѣ, и закалаху у преходѡѣзѣ Йорданихѣ и падоша в то время ѿ Єфрема четьредесАть и двѣ тысАщы.” Фонетика і акцентологія нерідко містять в собі вельми цінні факти для рішення етногенетичних проблем. Е.М.Андрієвська підкреслює, що внаслідок численних наукових досліджень визначено факт притаманнос-

⁷ Цитується за М.П. Кочерганом

⁸ клас – потік, на івриті: [шибболет]; ефремляни вимовляли як [сибболет].

ті кожному народові навіть „певної артикуляторної бази, що с сукупністю уроджених навичок, сформованих протягом історичного розвитку цього народу... ..Найтиповішими рисами французької вимови є надзвичайне артикуляційне напруження, що надає особливої чіткості французьким звукам, перевага переднього резонансу, чітка й енергійна артикуляція губ та назальність голосних” [2; 5]. Важко не погодитися з висновком О.Д.Петренка про те, що мова є візитною карткою людини. „За характером вимови, особливостями інтонації, відбором лексики, здатністю до синтаксичного комбінування співрозмовники оцінюють один одного згідно з цілою шкалою ознак національної та регіональної належності, відношення до певної соціальної верстви чи то групи. Тим самим, мова стає для мовців важливим засобом ідентифікації особистості” [8, с. 364].

О.І.Чердніченко [12] вказує, що будь-яка мова є майже найголовнішим охоронцем культури етносу – її носія і однією з найголовніших ідентифікаційних рис цієї культури. Водночас мова, як і культура, не складає замкненої системи. Її сутність не виключає можливості проникнення чужорідних елементів, які згодом повинні асимілюватися або бути відторгненими системою. В останні десятиріччя особливої актуальності набули проблеми мовних змішувань та розвитку в окремих етносів мішаних культур. Сучасна Європа прагне єдності. „Вона докладає всіх можливих зусиль до того, щоб вирівняти та ліквідувати індивідуальні відмінності між націями світу; до того, щоб скрізь встановити однакові рівні життя, соціально-політичної організації та однакові поняття. Вона підриває самобутні духовні основи, які кожна нація продукує в своєму житті та своїй культурі... Вона неухильно й стрімко наближається до [створення] нової Вавилонської вежі” [14, с. 509]. Прагнення єдності безперечно є позитивним проявом свідомості людства. Але шляхи до її досягнення можуть бути й хибними. Як, наприклад, вказаний М.С.Трубецьким в його „Вавилонській вежі” в 1924 році. Єдина європейська нація, мова, культура – може, на перший погляд, і принадно, але результат цього прагнення зафіксовано в історичних подіях 1939 – 1945 років. Європа і раніше експериментувала подібним чином. Римська імперія з її високорозвиненими культурою і мовою, з її бездоганною соціальною і військовою організацією мала всі підстави для досягнення бажаного результату. Проте асиміляція римлянами галльської, іберської, даккської мов (а отже і культур) призвела до появи, так званих, територіальних варіантів народної латини (*lingua rustica*). Кожна з асимільованих мов надала латині щось своєрідне, суто індивідуальне. Ці індивідуальні риси були нездатні водночас співіснувати в одній системі латинської мови. Забагато чужорідних елементів, забагато суперечностей і латинська мова, як і латинський народ, були знищені зсередини. Саме такою, – вважає О.Б.Ткаченко, – „була і доля (пра)слов'янського, а в сутності, слов'янського народу і слов'янської мови і мови (пра)германського народу. В процесі асиміляції декількох етносів і слов'яни, і германці втратили свою етнічну та мовну єдність. Замість них виникло декілька слов'янських і германських мов та народів” [10, с. 26].

Історична наука не має жодного підтвердження тому припущенню, що, в якийсь певний історичний момент, існував лише один етнос, чи то одна мова. Навіть біблійне свідчення про це може розглядатися як суперечливе. Егоцентризм – одна з головних рис свідомості стародавніх народів. Можливе й інше пояснення біблійного міфу. Наприклад, шумери вважали, що тільки та система знаків, акустична та графічна, якою володіють вони, має підстави називатися мовою. З цією думкою погоджувалися й їх сусіди: сирійці, фінікійці, навіть хети. Продовжувалося вказане домінування саме доки академі не „позичили” в шумерів, вдосконалили і розповсюдили ідею та принципи графічного зображення звуків мовлення. Погоджуючись з Р.О.Будаговим, „треба знаходитися на певному ступені культурного розвитку”, щоб цілком усвідомити факт існування інших (не тієї, якою „я” розмовляю з сусідами, друзями, трактирником...) мов [4, с. 391]. Карл Лисий та Людовик Німецький в 842 році це розуміли, тому і проголосили „Страсбурзькі клятви” двома мовами. Але чи усвідомлювали вони факт існування багатьох мов? Навряд чи. Вказаний факт не було до кінця усвідомлено ні в XI сторіччі, коли не здавалося дивним, що всі герої епосу про Роланда розмовляють лише французькою, навіть посланець до армії сарацин Ганелон; ні в XVII столітті, коли іспанські герої корнелєвської трагедії „Сід” спілкувалися досконалою французькою мовою. Дійсно, що окремі представники людства усвідомлювали існування численної кількості мов в світі. Сьогодні „Страсбурзькі клятви” зрозумілі багатьом з нас завдяки історичному Нитхарду (Nithard), котрий зафіксував їх в трьох варіантах: старофранцузькою, давньовісхонімецькою та латинською мовами. Саме для того, щоб їх нащадки не втратили цінностей шумерської культури, Вавилонські писарі переписували більшу частину шумерських зводів, розділяючи тексти на численність стовпців, таким чином, щоб шумерське слово супроводжувалося відповідним академічним з частими примітками про те, як слід вимовляти шумерське слово. Однак лише в першій чверті XIX століття має місце корінний перелом в колективній свідомості людства: факт різноманітності мов в світі визнається аксіомою. Починається ера наукового дослідження цієї мовної різноманітності.

Еволюційні закони функціонують таким чином, щоб завжди підтримувалося існування декількох (багатьох) етносів, розмежування котрих здійснюється завдяки відмінностям притаманним мовам та культурам кожного з них. Найчастіше поміж мовами не існує чітких меж, одна мова непомітно переходить в іншу. Ця непомітність зумовлюється функціонуванням „проміжних” говорів. Вказані зв'язки поєднують генетично споріднені мови в підгрупи, групи, сім'ї. За відсутності генетичної близькості, мови, що протягом довгого часу географічно сусідують і паралельно розвиваються, набувають спільних рис. М.С.Трубецьким запропонував називати об'єднання таких мов „мовними союзами”. Одним з найвідоміших прикладів подібних союзів є балканський.

Конкретний індивід – це водночас представник людської раси на земній кулі і член якогось певного етносу. Як представник людства він прагне загальнонаціональної єдності і взаєморозуміння. Цим прагненням і підтримується існування мов міжкультурного спілкування, піджинів, креолей тощо. З іншого погляду, людина вже з перших днів свого життя починає пізнавати певну „програму діяльності” тобто „культу-

туру” [9, с. 5], і таким чином набуває етнічного самовизначення, яке і є одним із найважливіших показників етнічної належності.

В деяких етнографічних дослідженнях [3, с. 5] поняття державності розцінюється як показник етнічної належності. До 70-х – 80-х років минулого сторіччя моноетнічними вважалися такі держави як Франція, Італія, Польща. В державах вказаного типу етнічна належність кожного окремого громадянина визначалася етнонімом більшості громадян держави. Сучасне європейське суспільство, ухвалив географічну та економічну єдність, відмовляється від згубної практики минулого та ставить питання про коректність використання поняття „моноетнічна держава”. За етнографічними довідниками, моноетнічною може розцінюватися держава, більше 90% населення котрої належить до одного етносу. Виходячи з цього твердження, моноетнічною слід вважати Німеччину, 91% населення якої складають німці. Але навіть з цієї формальної точки зору Франція не має підстав розглядатися як моноетнічна держава. Оскільки відсоток французів в загальній кількості населення не перевищує 82%. У Франції останньої чверті ХХ століття в областях населених ельзасцями, бретонцями, басками, каталонцями, корсиканцями, а також по всьому Півдню почала спостерігатися тенденція до відродження традиційних культур. Цей процес виявлявся в організації фестивалів, які пропагували традиційну культуру; в зусиллях, котрі докладалися до відродження локальних мов, що на середину 70-х років практично втратили свої комунікативні функції. В підсумку зростання етнічного самовизначення призвело до того, що в 1982 році Франція офіційно визнала існування „корінних етнічних меншин” їх мов і культур.

На початку дослідження міжкультурних контактів необхідно звернутися до вивчення питання культурних зон, класифікація яких може бути представленою наступним чином:

- просторові: Франція – Німеччина; столиця – провінція;
- темпоральні: стародавність – сучасність, старша генерація – молодша генерація;
- національні: німці – французи, італійці;
- корпоративні: викладач – студент, продавець – покупець.

Виходячи з вказаної класифікації, кожен індивід (який є представником людського суспільства) майже постійно приймає участь в процесі міжкультурної комунікації (в тому чи іншому її проявленні). Людина, яка стикається із сторонньою культурою, або свідомо намагається засвоїти використання різних символів та засобів для отримання інформації, або ж відторгає „чужинне”. Психічні образи та уявлення, які мають місце в одній культурі, формуються і закріплюються в специфічних програмах мовленнєвого висловлення, щоб потім бути реалізованими в зовнішньому мовленні. Індивід, намагаючись знайти „спільну мову”, з самого початку внутрішньо орієнтується на міжкультурний контекст та свідомо обирає відповідні конкретній ситуації засоби зовнішньої реалізації внутрішніх образів і уявлень. За умови багаторазового повторення однотипних міжкультурних контактів цей процес переходить до розряду звички, тобто здійснюється на рівні підсвідомості, завдяки чому стається проникнення сторонніх образів та уявлень до власної культури індивіду.

Культури географічно та історично пов'язаних етносів мають велику кількість спільних рис. Наявність цих рис становить підсумок багатовікових змішувань, трансформацій в галузі господарства, сімейних відносин, мови, матеріальної і духовної культури. Обов'язковою стадією подібних трансформацій є білінгвізм і бікультура. Завдяки вказаним процесам на певній території в умовах конкретного клімату і ландшафту поступово складається історико-культурна зона, котра виділяється за даними етнографії, археології, антропології, мовознавства, історії, геології тощо. Саме в історико-культурних зонах проходить процес виникнення нового етносу. Якщо виключити великі завоювання та насильницькі переселення, зміна одного етносу іншим відбувається не шляхом збройного знищення автохтонного народу, а шляхом підселення. Підселення, адаптація, поступове засвоєння всього релевантного, значного з субстратної культури, мішані шлюби, тривалий етап білінгвізму та подвійної культури, поступове витиснення однієї мови іншою, поступовий перехід до нової етнічної самосвідомості, нової монокультури – основні етапи трансформації одного етнічного стану в інший.

З І по Х сторіччя нашої ери на території сучасної Франції існувала галло-романська історико-культурна зона. Майже десять віків знадобилося для того, щоб на кельтському субстраті сформувався французький етнос із своєю власною комунікативною системою – французькою мовою. Поступово, через два етапи білінгвізму створювалася мова французької народності. І – IV віки – період співіснування кельтської⁹ і регіонального варіанту народної латини на території Галлії. Кельтська мова залишила сучасним французам невеликий лексичний спадок: від 100 до 180 загальних слів, які в більшості становлять вокабуляр повсякденного життя селян: *une alouette* (жайворонок), *une chemise* (сорочка), *un mouton* (баран), *un tonneau* (бочка). Проте більшість сучасних французьких географічних назв – кельтського походження (*Paris, Verdun, Lyon*). Якщо результати вказаного мовного контакту на лексичному рівні можливо розцінювати, як не досить вагомий, то фонетичний вплив галльської на народно-розмовну латину переоцінити важко. Враховуючи дані історичного словника Robert (*Robert historique de la langue française, t. II, “Le gaulois (la langue gauloise)”*), саме завдяки цьому впливу встановилася значна різниця між фонологічними системами французької та всіх інших сучасних романських мов. Зі всіх романських мов фонема [u] представлена лише у французькій мові: [rus] – [ruy]. Ще один показник значної відокремленості французької мови – це перехід -ct- в -it-: *factum* – *fait*. Слід зазначити, що запропонована Г.Асколі та Г.Шухардтом теорія субстратного впливу має і своїх супротивників, наприклад - В.Мейєр-Любке [1, с. 117]. Приблизно на-

⁹ територіальний варіант кельтської в Галлії, в даному контексті – синонім галльської

прикінці IV – на початку V сторіччя кельтська мова була остаточно асимільована регіональним варіантом народної латини. Однак цей процес, як уже було вказано раніше, супроводжувався впливом, котрий спричинив виникнення замість двох попередніх одного нового ідіому – галло-романської мови. IV–V віки – період великих завоювань, вторгнення франків на північ Галлії. Тиск германського суперстрату на галло-романську мову в той час є настільки стрімким і вагомим, що галло-романська мова розділяється на два різноспрямованих варіанти: протомову d'oïl [doj] півночі та протомову d'oc [dok] півдня. Франкський вплив, як і існування галло-романської мови, лімітується 486 – 987 роками. „В 987 році Хуго Капет став першим франкським королем, який володів лише однією – романською мовою; кожного разу, коли до нього зверталися германською, йому знадоблявся перекладач” [15, с. 32]. Бернар Черквіліні процес переходу від галло-романської мови до старофранцузької розглядає з точки зору соціолінгвістики і припускає, - якщо можливо наважитися на подібне заключення, – що „сучасна французька мова була породжена франками” [15, с. 14–15]. З V сторіччя, протягом кількох віків для мовної ситуації території північної Галлії характерні білінгвізм та галло-романська диглосія. Місцеве населення користувалося галло-романською мовою, котра при контактуванні зазнавала впливу германського суперстрату. Франкські завойовники, які склали найпрестижнішу верству суспільства, засвоїли мову місцевого населення. Галло-романська франкської знаті стала її другою мовою. Згодом, для наступних поколінь – вже рідною. І цей останній варіант галло-романської мови набув найбільшої соціальної значущості, достатньої для поступового витіснення всіх інших ідіомів.

Особливої уваги потребують еволюційні процеси в географічно невеликих історико-культурних зонах, що розташовані на кордоні двох (декількох) значних генетично неблизькоспоріднених культур. В таких зонах еволюційні процеси не діють за встановленою схемою. Для їх розвитку характерний певний відсоток випадковості. Прикладом подібної історико-культурної зони є Ельзас, найменший з чотирьох французьких, так званих, регіонів-метрополій [3]. Площа Ельзасу дорівнює 8,3 тисячам кв. кілометрів між Вогезами і Рейном на німецько-швейцарсько-французькому кордоні. В ході боротьби між Францією і Німеччиною Ельзас шість разів переходив від однієї сторони до іншої, доки в 1919 році не був остаточно оголошений частиною території Франції. Особливості територіального розташування та історичного розвитку значною мірою вплинули на етнічний склад населення та його самосвідомість. За даними статистики INSEE (національного інституту статистики та економічних досліджень) загальна чисельність населення Ельзасу в 1999 році склала 1729,8 тисяч осіб, з котрих 1400000 – ельзасці, 44883 – французи, 128689 – турки, марокканці, алжирці, 156288 – німці, євреї. Наведені цифри дають підстави стверджувати, що в даній культурно-історичній зоні просліджується розгалужена етнічна структура населення, яка складається з автохтонного етносу і субетносів (чи то національних меншин).

Групу, представлену турками, марокканцями, алжирцями, треба розглядати як ту, що знаходиться на початковій стадії інтеграції. Оскільки процес розселення вказаних етнічних меншин в досліджуваному регіоні почався відносно недавно. Цей факт дозволяє корінним мешканцям розцінювати їх, як іноземців, з культурою і мовою чужими для місцевих традицій.

Етнічна група євреїв освоює ельзаські землі ще з XVI сторіччя. В той час Ельзас-Лотарингія був оголошений „лінією осілості” євреїв на території Франції. Пізніше Людовик XIV видав указ про депортацію в Ельзас також євреїв-сефардів з Південних регіонів Франції. Поступово, протягом декількох віків, в процесі консолідації з місцевим населенням, формувалося етнічне угруповання, що іменує себе ельзаськими євреями і розмовляє власною мовою/діалектом – ельзаським діалектом ідишу.

Імміграція німців в Ельзас почалася в XVII – XVIII ст. Проте ні німці, ні французи не асимілювалися, як можливо було б припустити, з автохтонною етнічною групою даної території – ельзасцями. Причини цього, певно, співпадають з тими, що не дозволили ельзасцям, на початковій стадії формування їх етнічного самовизначення, злитися з культурою одного із сусідніх народів. Цілком імовірно, що ці причини – соціального походження, і полягають вони в особливості історичного розвитку та політичного розташування даного регіону. Франція і Німеччина протягом всієї історії їх існування змагалися за лідерство в питанні впливу на розвиток світової політики, економіки, культури. Ельзас, через його географічне розміщення, був матеріальним утіленням предмета цієї конкуренції, показником більшої вагомості однієї чи іншої держави. Зміна державної належності супроводжувалася паралельною зміною соціальної вагомості носіїв характерних рис французької або німецької культур. Лише поява третьої, бажано перехідної, культури, яка б відрізнялася і водночас мала досить спільного з обома сусідніми, мало припинити цей безперервний процес. Тільки за умови створення своєї неповторної самосвідомості ельзаському народові вдалося посісти гідну позицію і виконувати роль, подібну тій, що О.Б.Ткаченко в статті „Особенности истории Украины и формирования украинского языка в их основных чертах” [11] відводить Україні, як гаранту миру та співпраці між Заходом і Сходом (у випадку з Ельзасом – між Францією і Німеччиною).

Ельзаський етнос формувался на кельтському субстраті під значним впливом германського і романського етнічного оточення. В 65 році до нашої ери досліджувана територія зазнала окупації з боку групи ермінонських племен свевів на чолі з Аріовістом. В 58 році, після перемоги Цезаря над Аріовістом майже всі свеві були витиснені на схід. Залишився єдиний рід Трибоків (Triboques від Tri-broques, тобто „tribu du blaireau” – „рід борсуків”), який оселився в місцевості Вросо-Магус (сучасний Brumath) поблизу майбутнього Аргенторатума (Argentoratum), тобто Страсбурга. „Рід борсуків” в сукупності з місцевими кельтами і склав основу майбутньої ельзаської народності. З IV сторіччя н.е. майбутні ельзасці знають вагомий вплив германських племен – ріпуарських франків і алеманів. Наслідки цього впливу можливо прослідити і в наш час. Ельзасці різних територій (враховуючи, що Ельзас – це лише 8 тисяч кв. кілометрів) використовують не тільки нижньоалеманський або верхньоалеманський діалекти франксько-алеманської діалектної зони південнонімецького субареалу, але подекуди й нижньофранкський діалект нижньонімецького

ареалу, який не брав участі в другому верхньонімецькому пересуві. Даний факт пояснює свідчення мешканців департаменту Haut-Rhin (Верхній Рейн) про те, що населення деяких суміжних територій з департаменту Bas-Rhin (Нижній Рейн) розмовляє якоюсь особливою і незрозумілою їм мовою.

Етнографічна наука дотепер не завершила розробку методики виявлення початкової і кінцевої меж формування етнічної спільності. Перша графічно зафіксована згадка етноніму „ельзасець” (Alesaciones) датується 610 роком н.е. [16, с. 20]. Виходячи з твердження, що мова становить важливий фактор характеристики етносу, при урахуванні лінгвістичних даних можливо з більшим чи меншим ступенем впевненості визначити дату виникнення ельзаської самосвідомості V ст. нашої ери, тобто часом відокремлення ельзаського говору (Elsässerdeutsch), і кінцеву дату формування ельзаського етносу XVIII сторіччям, періодом завершення становлення нижньоалеманського (ельзаського) діалекту.

Джерела та література

1. Алисова Т.Б., Репина Т.А., Таривердиева М.А. Введение в романскую филологию. – М.: Высшая школа, 1982. – 342 с.
2. Андрієвська Е.М. Звуковий компонент у культурі французького мовлення // Мовні і концептуальні картини світу. – Київ, 2001. – с. 4-7.
3. Борисов В.А. Население мира: демографический справочник. – М.: Мысль, 1989. – 478 с.
4. Будагов Р.А. Введение в науку о языке. – М., 1958. – 432 с.
5. Герд А.С. Введение в этнолингвистику. – С.-Пб., 1995. – 92 с.
6. Кочерган М.П. Загальне мовознавство. – Київ: Академія, 1999. – 284 с.
7. Ожегов С.И. Толковый словарь русского языка. – М., 1995. – 907 с.
8. Петренко О.Д. Роль німецької мови в процесах соціальної консолідації // Мовні і концептуальні картини світу. – Київ, 2001. – С. 362–365.
9. Сорокин Ю.А. Этнопсихолінгвістика. – М.: Наука, 1988. – 190 с.
10. Ткаченко О.Б. К социолінгвістической классификации языков // Культура народов Причерноморья. - №19. – Симферополь, 2001. – С. 15–40.
11. Ткаченко О.Б. Особенности истории Украины и формирования украинского языка в их основных чертах. - (цитируется рукопись).
12. Чередниченко О.І. Мова як чинник національної консолідації // Мовні і концептуальні картини світу. – Київ, 2003. – С. 7–10.
13. Perrot J. La linguistique. – Paris, 1993. – 127 p.
14. Troubetzkoy N.S. La Tour de Babel et la confusion des langues // La langue source de la nation. – Liège, 1996. – P. 503–519.
15. <http://gallo-roman.free.fr>

Устинович Е.А.

СОЦИОФОНЕТИЧЕСКАЯ ВАРИАТИВНОСТЬ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА В ЮАР

Социофонетические исследования английского языка, принципы которых разработали американские лингвисты под руководством У. Лабова (Labov, 1966), позволяют адекватно описывать не только подсистемы, существующие в одном языке, но и их взаимодействие (Labov, 1972). Более того, выявляются также социальные факторы, которыми обусловлено взаимодействие подсистем языка (Labov, 1980). Сформулированные У. Лабовым принципы изучения диглоссии вполне применимы к южноафриканскому варианту английского языка. По мнению большинства исследователей, в южноафриканском английском существует как минимум четыре произносительных нормы:

1) Английский язык белых южноафриканцев, для которых он является родным – South-African English 1 (SAE₁).

2) Английский язык буров, выполняющий функцию второго языка – South-African English 2 (SAE₂).

3) Английский язык южноафриканских индийцев – South-African Indian English (SAIE).

4) Английский язык черных южноафриканцев – Black South-African English (BSAE).

Крупномасштабные социальные перемены, происходящие в ЮАР с начала 1990-х гг., приводят к изменению произносительных норм этих вариантов и их статуса. При изучении взаимодействия подсистем национального языка всегда необходимо учитывать историю их развития. Дадим краткий обзор истории вышеупомянутых вариантов южноафриканского английского языка.

1. SAE₁. Социофонетические особенности данного варианта вызваны рядом исторических и социокультурных факторов. Несмотря на то, что первые англичане появились в Южной Африке задолго до британской колонизации, формирование нового диалекта началось в 1820 г., когда около 4000 переселенцев высадилось в Капской колонии (ранее принадлежавшей Нидерландам). В большинстве своем новые колонисты были выходцами из южной Англии и принадлежали, как правило, к низшему среднему классу. Неудивительно поэтому, что диалект «кокни» оказывал сильное влияние на их речевые нормы. Некоторые произносительные тенденции, характерные для английских диалектов того времени, впоследствии закрепились в SAE₁. Языковой контакт с капскими фермерами (бурами) также отличался интенсивностью и привел к дальнейшей дестабилизации языковых норм.